

Raadsvoorstel

Zaaknummer 1656667

Onderwerp: Participatieverordening conform Wet versterking participatie op decentraal niveau Vijfheerenlanden

Vergaderdatum raad: 24 september 2026

Geheim: Nee

Steller: Marjon van Driel

Portefeuillehouder: Wethouder Van Montfoort

Beslispunten

1. De Participatieverordening gemeente Vijfheerenlanden 2026 vast te stellen.

Voorgeschiedenis

Op 1 januari 2025 is de Wet versterking participatie op decentraal niveau in werking getreden (Stb. 2024, 203, hierna: de wet). Deze wet beoogt het draagvlak voor het beleid van gemeenten, en de uitvoering en evaluatie daarvan, te vergroten door inwoners hier een grotere rol in te geven. Volgens de memorie van toelichting is het, gezien de grote maatschappelijke opgaven waar gemeenten voor staan, van belang dat gemeenten inwoners vroegtijdig en zorgvuldig betrekken bij vraagstukken.

Tegen die achtergrond voorziet de wet in de eerste plaats in een verbreding van de verplichtingen voor gemeenten. Gemeenten moeten inwoners op grond van de wet niet meer alleen bij de voorbereiding van beleid betrekken, maar ook bij de uitvoering en evaluatie daarvan (artikel 150, eerste lid, van de Gemeentewet). In de memorie van toelichting is bovendien opgemerkt dat inspraak lang niet het enige middel voor gemeenten is om inwoners bij het maken van beleid en de uiteindelijke besluitvorming te betrekken. De wet beoogt in de tweede plaats dus dat gemeenten hun inspraakverordening vervangen door een participatieverordening en dat zij daarin meer recht doen aan alle verschillende middelen die er voor participatie zijn.

Tot slot bevat de wet een bepaling over het uitdaagrecht. Uit artikel 150, derde lid, van de Gemeentewet volgt dat gemeenten in de nieuwe participatieverordening niet alleen moeten voorzien in de wijze waarop gemeenten inwoners bij het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van gemeentelijk beleid betrekken, maar aan inwoners en maatschappelijke partijen ook de mogelijkheid moeten bieden zelf het initiatief te nemen. Geregeld is dat gemeenten in de participatieverordening de voorwaarden moeten bepalen waaronder inwoners en maatschappelijke partijen taken van de gemeente kunnen uitvoeren. Dit betreft zowel het uitvoeren van de eigen taken van de gemeenten (artikel 150, derde lid, onder a), als het uitvoeren van de taken die aan de gemeenten in medebewind zijn gegeven (artikel 150, derde lid, onder b). Dit laatste voor zover dat niet in strijd is met de wet.

Inleiding

In Vijfheerenlanden werken we niet alleen voor onze inwoners en ondernemers, daar waar het kan werken we samen. Het initiatief tot samenwerking kan bij ons als gemeente liggen of bij de inwoners en ondernemers. Door het vaststellen van deze verordening voldoen we niet alleen aan de wet, we bieden onze inwoners de open, constructieve en probleemoplossende gemeente die we willen zijn, waarin de kennis, ervaringen en ideeën uit de samenleving op een passende manier worden betrokken bij onze opgaven en besluiten.

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wet versterking participatie op decentraal niveau zijn gemeenten verplicht om in een participatieverordening vast te leggen op welke wijze inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden worden betrokken bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van gemeentelijk beleid. Met het vaststellen van de participatieverordening voldoet de gemeente aan deze wettelijke verplichting.

De ambitie van Vijfheerenlanden is breder dan alleen het voldoen aan wet- en regelgeving. De gemeente wil inwoners en andere betrokkenen duidelijkheid bieden over wat zij van de gemeente mogen verwachten wanneer participatie aan de orde is.

Door deze afspraken vast te leggen, ontstaat meer transparantie over de manier waarop de gemeente samenwerkt met de samenleving. Dit draagt bij aan een voorspelbare en zorgvuldige werkwijze, versterkt het vertrouwen tussen gemeente en inwoners en biedt een heldere basis voor participatieprocessen binnen de gemeente.

Beoogd effect

Met de verordening wordt beoogd:

- participatie binnen de gemeente eenduidig en transparant te organiseren;
- de samenwerking tussen gemeente, inwoners en maatschappelijke partijen te versterken;
- inwonersinitiatieven beter te faciliteren;
- uitvoering te geven aan de wettelijke verplichtingen;
- de kwaliteit en het draagvlak van gemeentelijke besluiten te vergroten.

Argumenten

1.1 *De nieuwe verordening verschuift de focus van een relatief beperkte regeling voor participatie en inspraak naar een breder kader voor samenwerking tussen gemeente en samenleving.*

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de oude participatieverordening zijn:

- Uitbreiding van het toepassingsbereik: de verordening richt zich niet alleen op participatie en inspraak bij beleidsvorming, maar bevat ook regels voor overheidsparticipatie (initiatieven vanuit de samenleving waarbij de gemeente participeert of ondersteunt) en het uitdaagrecht.
- Aansluiting op de Omgevingswet: er is nu expliciet opgenomen dat de verordening zoveel mogelijk wordt toegepast bij de omgevingsvisie, het omgevingsplan en programma's onder de Omgevingswet.
- Denkwijzer participatie: de uitgangspunten van participatie zijn van wijk- en dorpsgericht werken geactualiseerd en gekoppeld aan de gemeentelijke Denkwijzer participatie, met nadruk op maatwerk, inclusiviteit, duidelijke communicatie en tijdige betrokkenheid.
- Startdocument wordt participatieplan: het voormalige startdocument wordt vervangen door een uitgebreider participatieplan, waarin onder andere het doel van de participatie, de gekozen participatievorm, de doelgroep, de planning, de rolverdeling en inclusiviteit moeten worden uitgewerkt.
- Ondersteuning van deelnemers: inwoners die deelnemen aan participatietrajecten en initiatiefnemers van overheidsparticipatie krijgen recht op laagdrempelige ondersteuning vanuit de gemeente. Daarnaast biedt de nieuwe verordening een grondslag om deelnemers aan participatieprocessen, onder voorwaarden, een vrijwilligersvergoeding te verstrekken.

1.2 *Met dit voorstel wordt invulling gegeven aan de ambities uit het coalitieakkoord.*

In het coalitieakkoord staat dat participatie het startpunt moet zijn bij de ontwikkeling van beleid en plannen. Inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties worden daarbij zo vroeg mogelijk betrokken, zodat hun kennis, ervaringen en ideeën kunnen bijdragen aan betere plannen en een groter draagvlak voor besluiten.

Het coalitieakkoord benadrukt daarnaast dat participatie vraagt om duidelijke verwachtingen en

transparantie over de invloed die betrokkenen kunnen uitoefenen. Het college blijft verantwoordelijk voor de uiteindelijke belangenafweging en besluitvorming, maar weegt de inbreng uit participatietrajecten zorgvuldig mee. Ook wordt ingezet op begrijpelijke communicatie en het actief bereiken van inwoners die zich eerder niet gehoord voelden, zodat participatie inclusiever wordt en een bredere afspiegeling van de samenleving bereikt.

Met dit voorstel wordt uitvoering gegeven aan deze uitgangspunten. Het biedt een kader voor betekenisvolle participatie, waarbij ruimte wordt gegeven aan initiatieven uit de samenleving, duidelijkheid wordt geboden over rollen en verantwoordelijkheden en wordt gewerkt aan het versterken van het vertrouwen tussen gemeente en inwoners.

1.3 De verordening voldoet aan de wettelijke verplichtingen.

De verordening geeft uitvoering aan de Wet versterking participatie op decentraal niveau en sluit aan bij de Gemeentewet en Omgevingswet.

1.4 De verordening sluit aan bij bestaand gemeentelijk beleid.

De uitgangspunten van de Denkwijzer participatie zijn verwerkt in de zorgplicht, participatieplannen en verslaglegging.

1.5 De verordening versterkt de positie van inwoners en maatschappelijke partijen.

De verordening maakt duidelijk welke participatievormen mogelijk zijn en hoe inwoners een beroep kunnen doen op overheidsparticipatie of het uitdaagrecht.

1.6 De verordening biedt ruimte voor maatwerk.

Participatie blijft afhankelijk van onderwerp, doelgroep en fase van beleid. Hierdoor blijft een passende aanpak mogelijk.

Kanttekeningen

1.1 Verwachtingsmanagement blijft noodzakelijk.

Participatie betekent niet dat iedere wens wordt overgenomen. Duidelijke communicatie over de mate van invloed blijft essentieel.

1.2 Uitvoering vraagt capaciteit.

Participatieprocessen vragen inzet van medewerkers, communicatiecapaciteit en begeleiding. Hier moet structureel aandacht voor blijven bestaan.

1.3 Uitdaagrecht vraagt zorgvuldige beoordeling.

Bij overname van gemeentelijke taken moeten juridische, financiële, aanbestedingsrechtelijke en aansprakelijkheidsaspecten zorgvuldig worden afgewogen.

1.4 Financiële consequenties.

De verordening leidt niet direct tot extra structurele kosten. De uitvoering vindt plaats binnen bestaande budgetten voor participatie en communicatie.

Eventuele aanvullende middelen voor innovatieve participatievormen worden via de reguliere begrotingscyclus aan de raad voorgelegd.

Risicoparagraaf

1.1 Verwachtingen inwoners.

De verordening kan leiden tot hogere verwachtingen over invloed op beleid en besluitvorming. Als inbreng niet wordt overgenomen, kan dit leiden tot teleurstelling. Goede communicatie over de mate van invloed blijft daarom belangrijk.

1.2 Capaciteit en doorlooptijd.

Participatie vraagt inzet van medewerkers en kan beleidsprocessen vertragen. Door maatwerk toe te passen blijft de inzet proportioneel.

1.3 Representativiteit.

Niet alle inwoners nemen deel aan participatie. Hierdoor bestaat het risico dat vooral actieve of goed georganiseerde groepen worden gehoord. Daarom besteedt de verordening expliciet aandacht aan inclusieve participatie en het bereiken van ondervertegenwoordigde groepen.

1.4 Uitdaagrecht en aansprakelijkheid.

Bij initiatieven waarbij inwoners gemeentelijke taken willen overnemen kunnen juridische, financiële en aansprakelijkheidsrisico's ontstaan. Deze worden per initiatief beoordeeld en vastgelegd in afspraken.

1.5 Bestuurlijke conclusie.

De belangrijkste risico's liggen in de uitvoering en het verwachtingenmanagement. Met de opgenomen kaders, beoordelingscriteria en zorgplicht worden deze risico's als beheersbaar beschouwd.

Kansen

1.1 Versterken van vertrouwen en betrokkenheid

Door inwoners eerder en beter te betrekken bij beleid ontstaat meer begrip voor keuzes van de gemeente en kunnen inwoners zich meer eigenaar voelen van plannen en projecten.

1.2 Betere kwaliteit van beleid.

Inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties beschikken over lokale kennis en ervaring. Door deze kennis te benutten sluit beleid beter aan bij de praktijk.

1.3 Meer ruimte voor initiatieven uit de samenleving.

De verordening biedt inwoners en maatschappelijke partijen meer mogelijkheden om zelf met ideeën en oplossingen te komen. Dit kan leiden tot innovatieve en maatschappelijk gedragen initiatieven.

1.4 Versterking van wijk- en dorpsgericht werken.

De verordening sluit aan bij de Denkwijzer participatie en stimuleert maatwerk per wijk, dorp of doelgroep. Hierdoor kan beter worden aangesloten bij lokale behoeften.

1.5 Ontwikkeling van participatie.

Met het participatiejaarverslag en het tweejaarlijkse ontwikkelplan ontstaat ruimte om te leren van ervaringen en nieuwe participatievormen toe te passen.

Gevolgen voor mensen met een beperking

De verordening heeft naar verwachting een positief effect op de participatiemogelijkheden van mensen met een beperking doordat inclusiviteit, toegankelijkheid en ondersteuning expliciet zijn opgenomen. Het realiseren van deze doelstelling vraagt wel blijvende aandacht in de uitvoering van participatietrajecten.

Betrokkenheid pers

Informeren via besluitenlijst.

Financiële paragraaf

Ieder verzoek wordt afzonderlijk beoordeeld binnen bestaande financiële kaders. Indien aanvullende middelen nodig zijn, wordt hierover separaat bestuurlijke besluitvorming gevraagd.

Participatieparagraaf

De participatieverordening sluit aan bij de Denkwijzer participatie, die samen met inwoners en maatschappelijke organisaties is ontwikkeld. De verordening vormt de juridische vertaling van deze werkwijze en geeft uitvoering aan de Wet versterking participatie op decentraal niveau. Hierdoor verandert de werkwijze in de praktijk beperkt, maar wordt deze wel wettelijk verankerd.

Duurzaamheidsparagraaf

De participatieverordening heeft geen directe gevolgen voor klimaat, energieverbruik of de fysieke leefomgeving. Wel draagt de verordening bij aan de sociale duurzaamheid van de gemeente door inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties beter te betrekken bij beleid en besluitvorming. Dit versterkt de betrokkenheid, het eigenaarschap en de samenwerking binnen de samenleving. Daarnaast biedt de verordening ruimte om lokale kennis en initiatieven te benutten bij maatschappelijke opgaven, waaronder duurzaamheidsvraagstukken.

Communicatieparagraaf

Na vaststelling wordt de verordening bekendgemaakt. De communicatie richting inwoners baseert zich vervolgens op de praktische mogelijkheden voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties om mee te denken, mee te doen en initiatieven in te dienen. We zijn daarbij uitnodigend van toon en bieden inzicht in het laagdrempelig in contact komen voor ideeën en initiatieven in lijn met onze bestuursstijl.

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Vijfheerenlanden,

de secretaris,

de burgemeester,

W.J. (Judith) de Jonge

S. (Sjors) Fröhlich

Bijlagen

1. Participatieverordening
2. Toelichting

